

<https://doi.org/10.62837/2026.7.186>

VÜSALƏ HƏSƏNOVA-ORUCOVA
Bakı Dövlət Universiteti
E-mail: vusalehasanova@bsu.edu.az

DİL VƏ TƏFƏKKÜR MÜNASİBƏTLƏRİ KONTEKSTİNDƏ AZƏRBAYCAN VƏ KOREYA DİLLƏRİNDƏ FEİLLƏRİN SEMANTİK TƏHLİLİ

Açar sözlər: dil və təfəkkür, linqvistik nisbilik, feilin semantikasi, koqnitiv dilçilik, Azərbaycan dili, Koreya dili, müqayisəli təhlil, hərəkət feilləri, hörmət kateqoriyası

Keywords: language and thought, linguistic relativity, verb semantics, cognitive linguistics, Azerbaijani language, Korean language, comparative analysis, motion verbs, honorific category

Ключевые слова: язык и мышление, лингвистическая относительность, семантика глагола, когнитивная лингвистика, азербайджанский язык, корейский язык, сопоставительный анализ, глаголы движения, категория вежливости

Xülasə

Bu məqalədə dil və təfəkkür münasibətləri kontekstində Azərbaycan və Koreya dillərində feillərin semantik xüsusiyyətləri müqayisəli şəkildə araşdırılır. Hər iki dil aqlütinativ quruluşa malikdir, cümlədə predikatın sonda yerləşməsi (SOV) ilə səciyyələnir və feili sintaktik-semantik mərkəz kimi önə çıxarır. Lakin feilin daşdığı qrammatik və leksik yükün bölgüsündə ciddi fərqlər vardır: Azərbaycan dilində feil şəxsə və kəmiyyətə görə uzlaşır, Koreya dilində isə belə uzlaşma yoxdur; əvəzində Koreya dilində hörmət və nəzakət dərəcələri feil morfolojiyasında qrammatikləşmişdir. Eyni zamanda Koreya dilində sifət funksiyalı sözlərin (təsviri feillərin) feil kimi təsəvvürlənməsi keyfiyyət və halın konseptuallaşdırılmasında fərqli bir model yaradır. Hər iki dilin hərəkət feilləri Talmy tipologiyasına görə əsasən feil-mərkəzli (verb-framed) modelə meyllidir, yəni istiqamət əsas feildə kodlaşır. Tədqiqat göstərir ki, feillərdə müşahidə olunan bu fərqlər zəif linqvistik nisbilik və “danışmaq üçün düşünmə” mövqeyi ilə uzlaşır, lakin sərt dil determinizmini təsdiqləmir.

Giriş

Dilin insanın dünyanı dərk etmə tərzinə təsir göstərən-göstərmədiyini məsələsi dilçiliyin ən qədim və mübahisəli problemlərindən biridir. Wilhelm von Humboldtdan başlayaraq dilin yalnız ünsiyyət vasitəsi deyil, həm də xalqın “dünya görüşünü” (Weltansicht) formalaşdıran daxili forma olduğu fikri irəli sürülmüşdür. Bu xətt sonradan Edward Sapir və Benjamin Lee Whorfun adı ilə bağlanan linqvistik

nisbilik fərziyyəsində daha sistemli ifadəsini tapmışdır. Müasir dilçilikdə bu fərziyyənin sərt forması, yəni dilin təfəkkürü tam müəyyənləşdirdiyi mövqeyi geniş şəkildə rədd edilsə də, zəif forması dilin bəzi sahələrdə idrakı yönləndirməsi empirik tədqiqatlarla dəstəklənməkdə davam edir. Feil bu problemi araşdırmaq üçün xüsusilə əlverişli obyektədir. Çünki feil hadisəni, prosesini, zamanı, görüşü (aspekti) və iştirakçılar arasındakı münasibətləri eyni anda kodlaşdırır. Hər bir dil hadisəni öz qrammatik resurslarına uyğun “qablaşdırır”; danışan isə fikrini ifadə edərkən məhz həmin dilin tələb etdiyi məlumatı seçməyə məcbur olur. Dan Slobinin “danışmaq üçün düşünmə” (thinking for speaking) anlayışı bu məqamı dəqiq ifadə edir: dil təfəkkürü hər an müəyyənləşdirməsə də, nitq prosesində diqqəti müəyyən semantik komponentlərə yönəldir.

Azərbaycan və Koreya dillərinin müqayisəsi bu baxımdan maraqlı material verir. Hər iki dil tipoloji cəhətdən bir-birinə yaxındır: aqlütinativdir, sözdüzəltmə və sözdəyişmə şəkilçilərlə həyata keçirilir, baş cümlə üzvlərinin sırası eynidir (mübtəda – tamamlıq – xəbər). Lakin genetik baxımdan onlar müxtəlif qruplara aiddir: Azərbaycan dili türk dilləri ailəsinin Oğuz qrupuna, Koreya dili isə ayrıca Koreya dili qrupuna daxildir.

Məqalənin məqsədi feilin semantik quruluşunu dörd əsas müstəvidə leksik-semantik təsnif, zaman və aspekt, hərəkətin leksikləşmə modeli, hörmət və agentlik kateqoriyaları müqayisə etmək və bu fərqlərin dil-təfəkkür münasibətləri baxımından nə demək olduğunu qiymətləndirməkdir.

Dil və təfəkkür münasibətləri: nəzəri cərçivə

Linqvistik nisbilik ideyasının ən mötəbər formulə edilməsi Whorfa məxsusdur: dillərarası struktur fərqləri çox vaxt həmin dillərin daşıyıcılarının qeyri-linqvistik idrak fərqləri ilə paralellik təşkil edir. Whorf bunun sərt variantını dilin təfəkkürü tam müəyyənləşdirməsini açıq şəkildə müdafiə etməmişdir; sonrakı şərhçilər bu mövqeyi həddən artıq kəskinləşdirmişlər. XX əsrin sonlarından etibarən bu sahə nəzəri mübahisədən empirik müstəviyə keçmişdir. Lera Boroditskinin zaman və məkan qavrayışı üzərində apardığı tədqiqatlar göstərmişdir ki, dilin qrammatik vərdisləri ana dili daşıyıcılarının “adi” təfəkkürünü yönləndirir, lakin onu dəyişdirilməz şəkildə müəyyənləşdirmir. Eyni zamanda universalist mövqe (Steven Pinker) dilin təfəkkürü kökündən formalaşdırdığına dair güclü elmi dəlilin olmadığını vurğulayır. Daniel Casasanto isə nisbilik effektlərinin reallığını qəbul etməklə yanaşı onların məhdud və kontekstdən asılı olduğunu göstərir. Koqnitiv dilçilik bu müzakirəyə üçüncü baxış əlavə edir. George Lakoff və Mark Johnsonun konseptual metafora nəzəriyyəsinə görə, mücərrəd anlayışlar bədən təcrübəsi əsasında qurulan obrazlı sxemlər vasitəsilə dərk olunur. Bu yanaşma feil semantikasında xüsusilə məhsuldardır, çünki feillərin çoxmənalılığı (polisemiyası) məhz metaforik və metonimik genişlənmə yolu ilə yaranır. Bu məqalə zəif nisbilik və “danışmaq üçün düşünmə” mövqeyini çıxış nöqtəsi kimi qəbul edir.

Hər iki dildə feilin yeri və ümumi səciyyəsi

Azərbaycan dilində feil əsas nitq hissəsi olub hərəkət, iş, proses və hal bildirir, cümlədə əsasən xəbər vəzifəsində çıxış edir. Feil zaman, şəxs, kəmiyyət, şəkil (xəbər, əmr, arzu, vacib, lazım, şərt) və qrammatik məna növü (məlum, qayıdış, qarşılıq-birgəlik, icbar, məchul, şəxssiz) kateqoriyalarına malikdir. Mühüm cəhət budur ki, Azərbaycan dilində feil mübtədə ilə şəxsə və kəmiyyətə görə uzlaşır: oxuyuram, oxuyursan, oxuyur formalarında şəxs şəkilçisi feilin tərkibində aydın görünür. Koreya dilində isə vəziyyət fərqlidir. Burada feil mübtədə ilə şəxsə və kəmiyyətə görə qismən uzlaşa bilər əsasən bir feil forması bütün şəxslər üçün eyni qalır. Bunun əvəzinə Koreya dilində feil morfolojiyasında zaman, görüş, danışq dərəcəsi və hörmət göstəriciləri qrammatikləşmişdir. Bundan başqa, Koreya dilində nitq hissələrinin təsnifi özünəməxsusdur: hərəkət bildirən feillər (동사) ilə yanaşı, keyfiyyət və halı bildirən sözlər də “təsviri feil” (형용사) adlanır və feil kimi təsriflənir. Bu, Azərbaycan dilindən ciddi fərqlidir, çünki Azərbaycan dilində sifət ayrıca, təsriflənməyən nitq hissəsidir.

Cədvəl 1. Hər iki dildə feilin ümumi qrammatik səciyyəsinin müqayisəsi

Əlamət	Azərbaycan dili	Koreya dili
Tipoloji növ	Aqlütinativ	Aqlütinativ
Söz sırası	SOV (xəbər sonda)	SOV (xəbər sonda)
Şəxs/kəmiyyət uzlaşması	Var (şəxs şəkilçisi)	Yoxdur
Sifət-keyfiyyət sözləri	Ayrıca nitq hissəsi (sifət)	Təsviri feil 형용사 kimi təsriflənir
Hörmət/nəzakətin yeri	Əsasən leksik və əvəzliliklə (sən/siz)	Feil morfolojiyasında qrammatikləşmiş
İnkər	-ma/-mə şəkilçisi ilə	안/못 sözləri və -지 않다 ilə

Feillərin leksik-semantik təsnifi

Azərbaycan dilçiliyində feillər leksik mənalara görə beş əsas qrupa ayrılır: iş bildirən (doğramaq, tikmək), hərəkət bildirən (getmək, qaçmaq), nitq bildirən (demək, danışmaq), təfəkkür bildirən (düşünmək, bilmək, xatırlamaq) və hal-vəziyyət bildirən (sevinmək, utanmaq) feillər. Bu təsnif birbaşa dil-təfəkkür müzakirəsi ilə bağlıdır, çünki ayrıca “təfəkkür feilləri” qrupunun mövcudluğu zehni proseslərin dildə xüsusi leksik sahə kimi formalaşdığını göstərir. Koreya dilində də

oxşar leksik sahələr mövcuddur, lakin onların qrammatik davranışı fərqlidir. Məsələn, zehni proses bildirən 생각하다 (düşünmək), 알다 (bilmək), 이해하다 (anlamaq) feilləri Azərbaycan dilindəki qarşılıqları ilə semantik baxımdan üst-üstə düşür, ancaq Koreya dilində bu feillərin idarəetdiyi tamamlıq əksər halda “ölçüsüz” qrammatik göstərici, yəni mövzu və ya obyekt ədatı (조사) ilə işarələnir. Beləliklə, eyni zehni hadisə hər iki dildə leksik olaraq mövcud olsa da, sintaktik “qablaşdırma” fərqlidir. Diqqətəlayiq başqa bir məqam keyfiyyət və hal anlayışlarının yeridir. Azərbaycan dilində “böyükdür”, “gözəldir” kimi keyfiyyət ifadələri sifət və ismi xəbər vasitəsilə qurulur. Koreya dilində isə eyni mənalar təsviri feil (형용사) ilə verilir və bu sözlər zamana, danışığ dərəcəsinə görə təsriflənir: 크다 (böyükdür) → 컸다 (böyük idi). Bu, halın və keyfiyyətin Koreya təfəkküründə dinamik, proses kimi konseptuallaşdırıldığını, Azərbaycan dilində isə daha statik, predikativ əlamət kimi təqdim olunduğunu göstərir.

Cədvəl 2. Feillərin leksik-semantik qrupları üzrə müqayisə

Leksik-semantik qrup	Azərbaycan dili (nümunə)	Koreya dili (nümunə)
İş bildirən	kəsmək, tikmək, qazmaq	자르다, 꿰매다, 파다
Hərəkət bildirən	getmək, gəlmək, qaçmaq	가다, 오다, 달리다
Nitq bildirən	demək, danışmaq, soruşmaq	말하다, 이야기하다, 묻다
Təfəkkür bildirən	düşünmək, bilmək, anlamaq	생각하다, 알다, 이해하다
Hal-vəziyyət bildirən	sevinmək, qorxmaq, utanmaq	기뻐하다, 무서워하다, 부끄러워하다
Keyfiyyət/hal (predikativ)	böyükdür, gözəldir (sifət + xəbər)	크다, 예쁘다 (təsviri feil 형용사)

Feillərdə zaman və aspektin semantikasi

Zaman kateqoriyası dil-təfəkkür müzakirəsinin mərkəzi sahələrindən biridir, çünki müxtəlif dillər zamanı müxtəlif dəqiqliklə qrammatikləşdirir. Azərbaycan dilində üç əsas zaman keçmiş, indiki və gələcək fərqləndirilir; keçmiş zaman isə şühudi (gördüm) və nəqli (görmüşəm) olmaqla iki yerə ayrılır. Bu fərq danışanın hadisəyə münasibətini, yəni şəxsən şahid olub-olmamasını kodlaşdırır və beləliklə evidensiallıq (mənbə göstərmə) çalarını qrammatikaya daxil edir. Koreya dilində zaman feil kökünə birləşən şəkilçilərlə ifadə olunur: keçmiş üçün -았/었-, gələcək və

ya niyyət üçün -겠-, davam edən proses üçün -고 있다 köməkçi quruluşu. Koreya dilində ingilis dilindəki kimi ayrıca “bitmiş zaman” (perfect) formaları yoxdur; tamamlanma əlavə zərflər (이미 “artıq”, 아직 “hələ”) və kontekstlə verilir. Buna görə də iki dil zamanı eyni dərəcədə qrammatikləşdirsə də, hadisənin daxili gedişatına (aspektinə) fərqli həssaslıq göstərir. Bu fərqlərin idrakı nəticəsi olub-olmaması mübahisəlidir. Boroditskinin tədqiqatları göstərir ki, dilin zaman işarələmə vərdişləri hadisələrin yadda saxlanması və təşkili üsuluna təsir göstərə bilər. Ancaq bu effekt zəif və kontekstə bağlıdır: hər iki dilin daşıyıcısı zaman münasibətlərini eyni dərəcədə dəqiq dərk edir, sadəcə nitqdə fərqli komponentləri vurğulamağa “öyrədilir”. Bu da məhz Slobinin “danışmaq üçün düşünmə” mövqeyini təsdiqləyir.

Cədvəl 3. Zaman və aspekt göstəricilərinin müqayisəsi

Kateqoriya	Azərbaycan dili	Koreya dili
İndiki zaman	oxuyur (-ır ⁴ + şəxs şəkilçisi)	읽는다 / 읽어요 (zaman + dərəcə)
Keçmiş (şühudi)	oxudu (-dı ⁴)	읽었다 (-았/었-)
Keçmiş (nəqli)	oxumuşdur (-mış ⁴)	Ayrıca forma yoxdur; kontekst/zərflə
Gələcək / niyyət	oxuyacaq (-acaq ²)	읽겠다 / 읽을 거예요 (-겠-, -르 거-)
Davamlılıq (aspekt)	oxuyurdu / oxumaqda idi	읽고 있다 (-고 있다)
Evidensiallıq çaları	şühudi/nəqli qarşılığında qismən var	-더- və köməkçi quruluşlarla qismən

Hərəkət feilləri və leksikləşmə modelləri

Leonard Talmy hərəkət hadisəsinin necə ifadə olunmasına görə dilləri iki tipə ayırır: feil-mərkəzli (verb-framed) dillərdə hərəkətin istiqaməti əsas feildə, peyk-mərkəzli (satellite-framed) dillərdə isə feilə bağlı köməkçi elementdə (öncül, qoşma) kodlaşır. Bu bölgü dil-təfəkkür müzakirəsi üçün mühümdür, çünki o, danışanın hadisənin hansı komponentinə istiqamətə, yoxsa tərzə diqqət yönəltdiyini müəyyənləşdirir. Tipoloji tədqiqatlar göstərir ki, türk dilləri, o cümlədən Azərbaycan dili, eləcə də Koreya və Yapon dilləri feil-mərkəzli modelə meyllidir. Hər iki dildə hərəkətin istiqaməti əsasən əsas feilin kökündə verilir: Azərbaycan dilində girmək, çıxmaq, qalxmaq; Koreya dilində 들어가다 (içəri girmək), 나가다 (bayıra çıxmaq), 올라가다 (yuxarı qalxmaq). Hərəkətin tərz (necə) isə hər iki dildə çox vaxt ikinci dərəcəli vasitə ilə feili bağlama, zərf və ya köməkçi feillə ifadə olunur. Bu uyğunluq diqqətəlayiqdir, çünki genetik baxımdan uzaq olan iki dil hərəkəti eyni leksikləşmə

modeli ilə qablaşdırır. Slobinin baxışına görə, bu, hər iki dilin daşıyıcılarının nitqdə hərəkətin istiqamətini önə çıxarmağa, tərz isə yalnız zəruri olduqda əlavə etməyə meyilli olduğunu göstərir. Bununla belə, Koreya dilində 가다/오다 (getmək/gəlmək) ilə birləşən mürəkkəb feil zəncirlərinin məhsuldarlığı Azərbaycan dilindəkindən daha yüksəkdir; bu da eyni tip daxilində dərəcə fərqlərinin mövcudluğunu göstərir.

Cədvəl 4. Hərəkət feillərində istiqamət (Path) və tərzin (Manner) ifadəsi

Hərəkət tipi	Azərbaycan dili	Koreya dili
İçəri istiqamət	girmək	들어가다
Bayır istiqamət	çıxmaq	나가다
Yuxarı/aşağı	qalxmaq / enmək	올라가다 / 내려가다
Tərz + istiqamət	qaçaraq girdi (tərz feili bağlama ilə)	뛰어 들어갔다 (tərz feili bağlama ilə)
Tipoloji model	Əsasən feil-mərkəzli (verb-framed)	Əsasən feil-mərkəzli (verb-framed)

Hörmət-nəzakət kateqoriyası, agentlik və sosial idrak

Dil-təfəkkür münasibətlərinin ən aydın təzahürlərindən biri sosial münasibətlərin qrammatikləşməsidir. Koreya dilində danışan həm cümlənin mübtədasına hörməti (subyekt hörməti), həm də müsahibinə münasibətdə danışmaq dərəcəsini (formal/qeyri-formal, hörmətli/adi) feil formasında məcburi şəkildə işarələməlidir. Subyekt hörməti -(으)시- şəkilçisi ilə, danışmaq dərəcəsi isə müxtəlif feil sonluqları ilə (-습니다, -아/어요, sadə -다) verilir. Bu o deməkdir ki, koreyalı danışan hər cümlə qurarkən sosial iyerarxiyanı dərk etməyə və ifadə etməyə qrammatik olaraq məcburdur. Azərbaycan dilində hörmət və nəzakət ilk növbədə leksik və əvəzlik səviyyəsində sən/siz qarşdurması, ikinci şəxsin cəm formasının nəzakət üçün işlədilməsi (gəlin, buyurun) təzahür edir. Feil burada şəxs şəkilçisi vasitəsilə bu fərqi əks etdirir, lakin Koreya dilindəki qədər zəngin və çoxqatlı hörmət morfolojiyası yoxdur. Beləliklə, eyni sosial məzmun iki dildə fərqli qrammatik səviyyələrdə kodlaşır. Agentlik (iş görənin rolu) məsələsində də fərq müşahidə olunur. Azərbaycan dilində feilin qrammatik məna növləri (məlum, qayıdış, qarşılıq-birgəlik, icbar, məchul, şəxssiz) agentlik münasibətlərini zəngin şəkildə fərqləndirir; məsələn, icbar növ (yazdırmaq) işi başqasına gördürməyi bildirir. Koreya dilində də səbəbiyyət (사동) və məchulluq (피동) kateqoriyaları mövcuddur, lakin onlar həm şəkilçi, həm də köməkçi quruluşlarla qarışıq şəkildə ifadə olunur. Hörmət sisteminin qrammatikləşməsi “danışmaq üçün düşünmə” mövqeyinə güclü dəlil verir: koreyalı danışan üçün sosial münasibət nitqin seçimə bağlı deyil, məcburi komponentidir.

Cədvəl 5. Hörmət, danışq dərəcəsi və agentlik kateqoriyalarının müqayisəsi

Kateqoriya	Azərbaycan dili	Koreya dili
Subyektə hörmət	Leksik/əvəzliliklə (siz)	Feildə -(으)시- şəkilçisi ilə
Müsaibə nəzakət dərəcəsi	siz/sən fərqi, cəm forması	Feil sonluğu: -습니다 / -아요 / -다
Məchulluq	Məchul növ: -ıl ⁴ /-ın ⁴ (yazıldı)	피동: -이/히/리/기- və -아/어지다
Səbəbiyyət (icbar)	İcbar növ: -dır ⁴ /-t (yazdırdı)	사동: -이/히/리/기/우- və -게 하다
Sosial idrakın yeri	Qismən qrammatik, əsasən leksik	Feil morfologiyasında məcburi

Nəticə

Aparılan müqayisə göstərir ki, Azərbaycan və Koreya dilləri feilin tipoloji çərçivəsində bir sıra dərin oxşarlıqlara malikdir: hər ikisi aqlütinativdir, SOV sırasına malikdir, feili cümlənin semantik mərkəzinə çevirir və hərəkəti feil-mərkəzli modellə leksikləşdirir. Bu oxşarlıqlar genetik qohumluqdan deyil, ümumi tipoloji prinsiplərdən qaynaqlanır. Həmçinin dörd əsas fərq müəyyən olunmuşdur: birincisi, Azərbaycan dilində feil şəxsə və kəmiyyətə görə uzlaşır, Koreya dilində isə uzlaşmır; ikincisi, keyfiyyət və hal Koreya dilində təsviri feillə dinamik şəkildə, Azərbaycan dilində isə sifət-xəbər quruluşu ilə statik şəkildə konseptuallaşır; üçüncüsü, zaman və aspekt fərqli dəqiqliklə qrammatikləşir; dördüncüsü, hörmət və sosial münasibətlər Koreya dilində feil morfologiyasında məcburi komponent kimi kodlaşır, Azərbaycan dilində isə əsasən leksik səviyyədə qalır. Bu nəticələr dil-təfəkkür münasibətləri baxımından zəif linqvistik nisbilik və “danışmaq üçün düşünmə” mövqeyini dəstəkləyir. Hər iki dilin daşıyıcısı zamanı, hərəkəti və sosial münasibətləri eyni dərəcədə dərk edir; fərq isə nitq prosesində hansı komponentin məcburi şəkildə vurğulanmasındadır. Praktiki baxımdan bu müşahidələr Azərbaycan dilli koreyaşünasların təlimində xüsusi əhəmiyyət daşıyır: ən böyük çətinlik məhz Azərbaycan dilində leksik səviyyədə qalan hörmət münasibətlərinin Koreya dilində qrammatik səviyyəyə keçməsi ilə bağlıdır. Mövzunun korpus əsaslı kəmiyyət tədqiqatları ilə dərinləşdirilməsi gələcək araşdırmaların perspektivli istiqamətidir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Abdullayeva, G. (2013). Müasir Azərbaycan dili. II hissə. Bakı: Elm və təhsil.
2. Beavers, J., Levin, B., & Tham, S. W. (2010). The typology of motion expressions revisited. *Journal of Linguistics*, 46(2), 331–377.

3. Boroditsky, L. (2001). Does language shape thought? Mandarin and English speakers' conceptions of time. *Cognitive Psychology*, 43(1), 1–22.
4. Boroditsky, L. (2011). How Language Shapes Thought. *Scientific American*, 304(2), 62–65.
5. Casasanto, D. (2008). Who's afraid of the Big Bad Whorf? Crosslinguistic differences in temporal language and thought. *Language Learning*, 58(s1), 63–79.
6. Humboldt, W. von (1836). *Über die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues*. Berlin.
7. Hüseynzadə, M. (2007). *Müasir Azərbaycan dili. III hissə. Morfologiya*. Bakı: Şərq-Qərb.
8. Kazımov, Q. Ş. (2014). *Müasir Azərbaycan dili. Morfologiya*. Bakı: Elm və təhsil.
9. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. Chicago: University of Chicago Press.
10. Levin, B. (1993). *English Verb Classes and Alternations*. Chicago: University of Chicago Press.
11. Lou, J., & Zhang, Y. (2020). Semantic change analysis of Korean verbs based on massive culture corpus data. *Personal and Ubiquitous Computing*, 24, 115–125.
12. Lucy, J. A. (1992). *Language Diversity and Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
13. Meshadiyeva, A. (2021). Comparative-historical study of non-personal forms of the verb in the Turkic languages. Abstract of the dissertation for the degree of Doctor of Science. Baku, 59 p.
14. Oh, H.-J. (오현정) (2010). A Study on the Korean Verb “Geol-Da”'s Cognitive Meaning. *Korean Semantics*, 32, 141–168.
15. Pinker, S. (1994). *The Language Instinct*. New York: William Morrow.
16. Sapir, E. (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*. New York: Harcourt, Brace.
17. Slobin, D. I. (1996). From “thought and language” to “thinking for speaking”. In: J. Gumperz & S. Levinson (eds.), *Rethinking Linguistic Relativity*. Cambridge: Cambridge University Press, 70–96.
18. Slobin, D. I. (2004). The many ways to search for a frog. In: S. Strömquist & L. Verhoeven (eds.), *Relating Events in Narrative*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum, 219–257.
19. Sohn, H.-M. (1999). *The Korean Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
20. Talmy, L. (2000). *Toward a Cognitive Semantics*. Cambridge, MA: MIT Press.

21. Vendler, Z. (1967). *Linguistics in Philosophy*. Ithaca: Cornell University Press.
22. Whorf, B. L. (1956). *Language, Thought, and Reality: Selected Writings of Benjamin Lee Whorf* (J. B. Carroll, ed.). Cambridge, MA: MIT Press.
23. Xəlilov, B. (2007). *Müasir Azərbaycan dilinin morfolojiyası. I hissə*. Bakı: Elm.
24. Yoon, J.-H. (2020). *Korean Syntax*. In: *Oxford Research Encyclopedia of Linguistics*. Oxford: Oxford University Press.
25. Zhu, H. (2022). A Study of Lexicalization Patterns for Motion Verbs in English and French Based on Boundary Constraints. *International Journal of Language and Linguistics*, 10(3), 216–219.
26. 국립국어원 (National Institute of Korean Language) (2005). *외국인을 위한 한국어 문법 1-2 [Korean Grammar for Foreigners]*. Seoul: 커뮤니케이션북스.
27. 남기심·고영근 (Nam, K.-S., & Ko, Y.-G.) (1993). *표준국어문법론 [Standard Korean Grammar]*. Seoul: 탑출판사.
28. 최현배 (Choe, H.-B.) (1961/2012). *우리말본 [Korean Grammar]*. Seoul: 연세대학교 출판문화원.

СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ГЛАГОЛОВ В АЗЕРБАЙДЖАНСКОМ И КОРЕЙСКОМ ЯЗЫКАХ В КОНТЕКСТЕ ОТНОШЕНИЙ ЯЗЫКА И МЫШЛЕНИЯ

Резюме

В статье в контексте отношений языка и мышления сопоставительно рассматривается семантика глагола в азербайджанском и корейском языках. Оба языка являются агглютинативными, имеют порядок слов SOV и делают глагол смысловым центром предложения. Однако распределение грамматической и лексической нагрузки глагола различается: в азербайджанском глагол согласуется с подлежащим в лице и числе, в корейском такого согласования нет; вместо этого в корейском в морфологии глагола грамматизированы степени вежливости и почтительности. Качество и состояние в корейском выражаются описательными глаголами (형용사), что отличает его от азербайджанского. Глаголы движения в обоих языках тяготеют к глагольно-рамочной (verb-framed) модели по типологии Талми. Результаты подтверждают слабую лингвистическую относительность и позицию «мышления для говорения», но не строгий языковой детерминизм.

VUSALƏ HASANOVA-ORUDJOVA
A SEMANTIC ANALYSIS OF VERBS IN THE AZERBAIJANI AND
KOREAN LANGUAGES IN THE CONTEXT OF LANGUAGE–THOUGHT
RELATIONS

Summary

This article offers a comparative analysis of verb semantics in Azerbaijani and Korean within the framework of language–thought relations. Both languages are agglutinative, follow SOV word order and treat the verb as the semantic core of the clause. However, the distribution of the verb’s grammatical and lexical load differs: in Azerbaijani the verb agrees with the subject in person and number, whereas Korean has no such agreement; instead, Korean grammaticalises politeness and honorific degrees within verbal morphology. Quality and state are expressed in Korean by descriptive verbs (형용사), unlike in Azerbaijani. The motion verbs of both languages lean toward the verb-framed pattern in Talmy’s typology. The findings support weak linguistic relativity and the “thinking for speaking” position rather than strict linguistic determinism.

Rəyçi: professor Oqtaty Cəlilbəyli